

CÂTEVA DATE INEDITE DESPRE RELAȚIILE REGINEI MARIA CU SOCIETATEA „ȚESĂTOAREA”

SOME UNEDITED DATES ABOUT THE RELATIONS OF QUEEN MARY WITH THE “WEAVER” SOCIETY

Maria Ioniță

Abstract

The “Weave” society, who had as main purpose the encouragement and development of the of the silk industry in Romania., was start by Queen Elisabeta in 1905 and it was patronized by Queen Mary after the first World War.

This article, based only on original and unedited documents, is about the relations between Queen Mary and the Weaver Society, during the years 1927-1937.

Key words: The “Weave” society, Queen Mary 1927-1937, unedited documents

Printre societățile „moștenite” de Regina Maria de la mătușa și predecesoarea sa la tronul României, devenindu-le președintă de onoare și protectoare se numără și Societatea „Țesătoarea” care, de la bun început, a avut un pronunțat caracter lucrativ prin Școala „Regina Elisabeta. Țesătoarea” pe care o patrona și a atelierului de țesătorie care funcționa încă din 1907 în cadrul acesteia.

Recunoscută ca „persoană morală” prin Legea promulgată la 17 iunie 1905¹, votată în unanimitate atât de Adunarea Deputaților, cât și de Senat, Societatea „Țesătoarea”, care își afirmă drept scop principal „încurajarea și dezvoltarea gândacilor de mătasă și a produselor lor în România” a beneficiat, încă de la înființare, de numeroase donații în bani și obiecte, cea dintâi donatoare fiind însăși Regina Elisabeta. Ea vărsa, chiar în prima parte a anului 1905, în contul noii societăți, în două tranșe, suma de 44.038,35 lei², destinând, totodată, pentru plantația de duzi, o suprafață destul de mare din terenul aferent „Azilului de orbi Regina Elisabeta”, înființat tot de Regina Poetă (și astăzi locul se numește „La Duzi”, pe el construindu-se, de curând, un lăcaș de cult). Adresându-se primului Consiliu de administrație al Societății „Țesătoarea”, prezidat de ministrul de atunci al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Ion Lahovari, Regina Elisabeta preciza motivele care au determinat-o să inițieze fondarea respectivei societăți: „Neconținut preocupată de

¹ Arhivele Naționale ale României (în continuare se va cita A.N.R.), Fond Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române (în continuare se va cita S.O.N.F.R.)/A/V, dosar 438/ 1936, f. 14 -15.

² *Ibidem*, dosar 443/ 1937, f. 44.

binele iubitului nostru popor, și totdeauna cu mintea și inima la fericirea sa, am chibzuit că unul din mijloacele prin care s-ar putea ajunge la propășirea pe tărâmul economic, este înflorirea industriei casnice, atât de însemnată și productivă odinioară. [...] am ales una din ramurile acelei industrii, cultura gândacilor de mătăasă, mai la îndemâna tuturor și cu care poporul nostru este obișnuit, cultură ce prin voința Domnului, va procura celor care o vor cuprinde, mari foloase, după cum și altă dată le producea însemnate venituri”³.

Pe parcursul anilor, importanța și prezența Societății „Țesătoarea” s-a diminuat, rolul preponderent revenind școlii patronată de ea, dar mai ales atelierului de țesătorie care-și desfășura activitatea în localul din București, strada Popa Lazăr, nr. 8 (lângă Biserica Oborul Nou. Astăzi, pe locul unde au funcționat școala și atelierul „Regina Elisabeta Țesătoarea” există clădirea fostului Liceu industrial de mecanică fină). Dacă școala își pregătea absolvenții, venite mai ales din mediul rural, pentru a putea practica o meserie menită să perpetueze dragostea pentru arta populară românească, dar și să continue, prin această industrie casnică, activitatea de păstrare a tradițiilor artistice populare, naționale, prin atelierul de țesătorie chiar se puneau în practică toate cunoștințele căpătate în școală. Opera inițiată de Regina Elisabeta și-a dovedit în timp viabilitatea și utilitatea „pentru că a corespuns unei nevoi adânc simțită de îndrumare a fiicelor de săteni spre industria casnică și de păstrare a comorilor artistice moștenite din trecut, care așează industria noastră, a țesutului, a cusăturilor și a covoarelor printre cele mai de seamă, făcând din țara noastră un cuib minunat de artă populară. Arta aceasta la noi este însăși mărturia vie a sufletului nostru, concretizând toată ființa noastră etnică”⁴. Iar la terminarea școlii, „tinerele albine, fiicele iubite ale satelor noastre [...] întorcându-se acasă vor înființa în fiecare colț al țării cuibușor de hârnicie românească”⁵.

După moartea Reginei Elisabeta, mai sigur după primul război mondial, Regina Maria a preluat rolul de „ocrotitoare” a Societății, școlii și atelierului de țesătorie „Regina Elisabeta. Țesătoarea”. Prezentând raportul asupra activității acestora pe anul 1936-1937, Alexandrina Gr. Cantacuzino, președinta Comitetului de direcție, mulțumea Suveranei aflată de față, pentru că „n-a încetat a se interesa timp de aproape 14 ani de propășirea Societății <<Țesătoarea>>” și, preluând inițiativa predecesoarei sale, „n-a încetat să propovăduiască totdeauna și pretutindeni admirația sa pentru această înaltă manifestație de cultură autohtonă, purtând chiar la festivități costumul țărănesc, a împiedicat ca portul nostru național să fie cu desăvârșire înlăturat”⁶.

Așa cum îi era obiceiul, Regina Maria nu s-a mulțumit, nici de această dată la a avea numai un rol decorativ rezumat doar la prezența numelui său, încă de la început, în fruntea Consiliului de conducere al acestei societăți, alături de Zoe

³ *Ibidem*, f. 39.

⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁵ *Ibidem*, dosar 440/ 1935, f. 26-27.

⁶ *Ibidem*.

Romniceanu, Alexandrina Cantacuzino, Alexandrina Catargi, Zoe C. Golescu, Maria Racotta, Fanny Seculici ș.a. Documentele de arhivă referitoare la activitatea Societății „Regina Elisabeta. Țesătoarea.” ne relevă, de pildă, faptul că Suverana era prezentă, atât cât îi îngăduiau îndatoririle oficiale, la ședințele Comitetului de direcție a atelierului de țesătorie, componenta cea mai activă a societății, o prezență activă, participând la discuții și spunându-și răspicat părerea ori de câte ori era cazul. Mai mult, mare parte a ședințelor ordinare, ca și a celor destinate organizării adunărilor generale anuale ale Societății în discuție patronată de Regină, se desfășurau la Palatul Cotroceni. De obicei prin intermediul uneia din doamnele sale de onoare, precum doamna Procopiu, Alexandrina Cantacuzino se adresa Reginei Maria, solicitându-i să indice, ca în fiecare an „ziua și ora în cursul lunii Martie când Majestatea Sa va avea bunăvoința să ne primească pentru Adunarea Generală”⁷. Semnătura Suveranei este prezentă pe multe dintre procesele verbale încheiate la ședințele ordinare ale Comitetului de direcție, o dovadă în plus că ea era prezentă și participa efectiv la luarea unor decizii importante pentru bunul mers al Societății, dar mai ales al atelierului de țesătorie „Regina Elisabeta. Țesătoarea”. Regina Maria este cea care aprobă reînnoirea mandatului Comitetului de direcție al atelierului, în martie 1935, comitet din care făceau parte pe lângă Alexandrina Gr. Cantacuzino, președintă, Zefira col. Voiculescu, consilieră delegată, Aretia Gh. Tătărescu, Vighy M. Berceanu, Ana Al. Em. Lahovary, Hortansa Cosma și Anibal Teodorescu, secretar general⁸. Și tot ea este cea care-și dă consimțământul⁹, ca, începând cu anul 1937, tocmai pentru a salva și continua opera începută de Regina Elisabeta, întrucât Societatea „Țesătoarea” nu mai exista decât în scripte, atelierul „Regina Elisabeta. Țesătoarea” care funcționa și era prosper, cu o avere estimată la 31 decembrie 1936 la 4.028.127 lei în bunuri mobile și imobile „să treacă în patrimoniul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române [...] formând o secțiune cu contabilitatea ei distinctă”¹⁰.

Regina Maria, încurajează inițiativa Comitetului de direcție exprimată prin vocea Alexandrinei Cantacuzino, de a organiza concursuri și expoziții de scoarte românești, costume populare, costume preoțești și covoare, cu scopul „de a crea o emulație printre toate atelierele ca ele să revie la vechile desemnuri, să se inspire din ele pentru creațiile noi, respingând anumite fantezii, care amenință de a falsifica arta populară românească, ea renunțând la un tipic ce îi câștigase o situație privilegiată în lumea întreagă unde este atât de prețuită”¹¹. Întâlnim semnătura Suveranei pe procesul verbal din 13 februarie 1928 în care se prezenta darea de seamă a activității Atelierului „Regina Elisabeta. Țesătoarea” pe anul 1927 și, luându-se act de donația de 14.000 lei făcută de Alexandrina Cantacuzino, se hotăra

---

⁷ *Ibidem*, f. 38.

⁸ *Ibidem*, dosar 439 (nenumărat).

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, dosar 440/ 1935, f. 17-18.

„să se instituie un concurs între școlile de industrie casnică de stat și particulare, pentru cele mai frumoase scoarțe naționale, din punct de vedere al stilului pur românesc, coloritului și al țesutului”, concurs urmat de decernarea a trei premii „care vor purta denumirea <<Premiul Zoe Gr. Romniceanu>>”¹², prima președintă a Comitetului de direcție a atelierului Școlii „Regina Elisabeta. Țesătoarea”. Totodată se hotără ca lucrările care urmau să participe la concurs și expoziție să fie predate la sediul Societății „Țesătoarea”, cel mai târziu până la data de 1 februarie 1929.

Prezentă la deschiderea primei expoziții de scoarțe românești organizată de Societatea „Țesătoarea”, la 1 iunie 1929, în vasta sală de conferințe a Casei Femeii de pe Splaiul Independenței, Regina Maria „a binevoit să treacă în revistă scoarțele expuse, exprimând părerea Majestății Sale asupra tuturor scoarțelor ca bine executate ca tehnică, desen și colorit”. În același timp Suverana cerea explicații în legătură cu faptul că se „lucrează atât de multe scoarțe slabe calitativ ca execuție și material, care fac concurență adevăratelor lucrări de artă națională”¹³.

Impulsionat de aceste pertinente observații, primarul Bucureștilor de la acea dată, Dem. I. Dobrescu, avansează ideea instituirii unei comisii de estetică tocmai în scopul promovării adevăratei, tradiționalei, arte naționale și propune președinția acestei comisii, Reginei Maria. Acceptând, „Majestatea Sa exprimă admirația ce a avut pentru arta națională și îndemnul ce a dat pentru răspândirea gustului a tot ce este propriu națiunii românești. Ca un adânc cunoscător și priceput al bunelor Sale intențiuni a avut pe Dl. Tzigara Samurcaș, directorul general al Muzeelor”¹⁴. Total de acord cu cele spuse de poetul Adrian Maniu, reprezentantul Ministerului Cultelor și anume că „arta națională se inspiră din tot ce este frumos și măreț în munții, pădurile, văile țării noastre”, iar „scoarțele românești [...] încep din nou să împodobească casele noastre”, Regina Maria părăsește expoziția, nu înainte însă de a reține o scoarță lucrată la școala de industrie casnică din Câmpina, condusă de doamna Stamatiad.

Suverana va fi prezentă și la următoarele expoziții de scoarțe organizate sub egida Societății „Țesătoarea” între 1930 și 1937. În decembrie 1932, Regina Maria aprobă inițiativa Alexandrinei Cantacuzino ca, începând cu expoziția de scoarțe din anul următor, printre participanți să se numere și atelierelor mănăstirilor de maici. La 25 martie 1933, Regina vizitează atelierelor Școlii „Regina Elisabeta. Țesătoarea”, aflate în plină activitate, însoțită fiind de Alexandrina Cantacuzino, de la care primește și explicațiile necesare¹⁵. Cu prilejul acestei vizite îi sunt oferite în dar două covoare în valoare de 1.680 lei. Este prezentă și la deschiderea, la 4 mai 1933, la Casa Femeii, a expoziției de scoarțe românești organizată de Societatea „Țesătoarea”, asistând și la solemnitatea distribuirii premiilor de juriul prezidat de Alexandrina

¹² *Ibidem*, dosar 439 (nenumărat).

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

Cantacuzino și format din Elena gen. Peticari Davila, Ana Al. Em. Lahovary, Sarmiza Alimănișteanu, Hortensia Cosma, Zefira col. Voiculescu, Vighy Berceanu, Aretia Gh. Tătărescu, Alexandru Tzigara Samurcaș, Anibal Teodorescu, pictorii Ștefan Popescu, Alexandru Steriade și Arthur Verona. Pentru expoziția de scoarțe, costume populare și haine preoțești ce urma a se organiza în 1934, în ședința Comitetului de direcție din 12 noiembrie 1933, la care este prezentă și Suverana se ia hotărârea a fi prezentate și 10-12 costume naționale, care să fie confecționate la Școala „Țesătoarea” și destinate Muzeului de Artă Națională¹⁶.

Cel de al 6-lea concurs însoțit de expoziția de scoarțe românești, costume naționale și stofe pentru haine preoțești al Societății „Țesătoarea” aflată sub Înaltul Patronaj al Majestății Sale Regina Maria s-a deschis la 9 mai 1934 în localul Casei Femeii de pe Splaiul Independenței, nr. 46. Neputând fi prezentă la deschiderea oficială, Regina a vizitat expoziția trei zile mai târziu, fapt consemnat cu lux de amănunte în procesul verbal din 12 mai, 1934: „Astăzi 12 mai ora 12,00, Majestatea Sa Regina Maria, însoțită de doamna de onoare Procopiu, a vizitat expoziția, fiind primită de dna. Prezidentă Alexandrina Gr. Cantacuzino, înconjurată de întregul Comitet. Majestatea Sa a rămas deplin mulțumită de frumusețea lucrărilor expuse. S-a oferit Majestății Sale o bucată stofă preoțească, 1,5 x 1,5 m.= 1500 lei”¹⁷.

Concursurile și expozițiile din 1935 și 1936, organizate de Societatea „Țesătoarea” sub Înaltul Patronaj al Majestății Sale Regina Maria „pentru încurajarea artei naționale și pentru a da un îndemn de a păstra frumoasele izvoade de scoarțe rumânești”¹⁸, au avut în vedere în mod deosebit încurajarea producției de costume preoțești și scoarțe executate de maicile de la mănăstirile din țară, dar și preluarea de către atelierul de țesătorie a Școlii „Țesătoarea” a „toată industria hainelor preoțești toate inspirate din modele bizantine, a țesutului stofelor tot de inspirație bizantină, specializându-se în geniu propriu menirii lor, a tuturilor frumuseților inspirate de Biserica Orientului, Biserica Ortodoxă”, considerându-se că elevele școlii „ar putea face chiar icoane în țesături”¹⁹.

În vederea alegerii celor mai originale modele decorative inspirate din vechile izvoade populare, a reînvierii artei izvoadelor, Regina sprijină eforturile Societății „Țesătoarea” de a publica un album, care să cuprindă cele mai frumoase și originale modele decorative întâlnite pe țesăturile românești, album ce este comandat în decembrie 1935 la Firma „Kraft și Drotleff” din Sibiu, urmând a fi distribuit „în public, mai ales la sate și la micile ateliere”²⁰, tocmai cu scopul de a face cunoscute acele modele și a determina aplicarea lor practică. Pentru realizarea planșelor din albumul comandat în 3.000 de exemplare, în ședința Comitetului de

---

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, dosar 440/ 1935, f.5.

¹⁹ *Ibidem*, f. 18.

²⁰ *Ibidem*, dosar 441/ 1935, f. 3.

direcție din 16 aprilie, 1935 se stabiliseră deja modelele de scoarțe ce aveau să fie trimise la Sibiu pentru a fi reproduse în album, anume două scoarțe oltenesti din colecția Ligii femeilor din Gorj, o scoarță oltenească din colecția Școlii „Țesătoarea” și una, tot model oltenesc, din atelierul Iuliei Viscuz, renunțându-se la două scoarțe basarabene propuse inițial²¹, de comandă urmând să se ocupe Hortensia Cosma și Zefira col. Voiculescu. Aceasta din urmă semna, la 8 mai 1937, un proces verbal consemnând faptul că întreaga comandă de albume era gata, că a achitat 50.000 lei din suma totală de 65.000 lei, restul sumei urmând s-o achite ulterior și că, albumele fiind bine executate, directoarea Școlii „Țesătoarea”, Adela Chiru Nanov era autorizată să le pună în vânzare cu 60 de lei exemplarul²².

Așa cum am arătat deja, Regina Maria este aceea care sprijină demersurile Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, (S.O.N.F.R.) începute în decembrie 1936 și materializate în 1937, ce aveau drept scop legiferarea unei situații de fapt - lichidarea Societății „Țesătoarea” care nu mai avea nici-o activitate și trecerea oficială a Școlii și Atelierului „Regina Elisabeta-Țesătoarea”, ca unitate contabilicește separată, în subordinea S.O.N.F.R.-ului. Mulțumindu-i Suveranei pentru încrederea și sprijinul acordat, Alexandrina Cantacuzino justifica cererea legitimă a societății condusă de ea de preluare a Școlii și Atelierului „Țesătoarea” afirmând: „Grija noastră este a avea un atelier, care să execute lucrări după vechile modele, mai ales culori vegetale, căutând astfel a da o îndrumare rurală și a înlătura barbarismul ce se caută a se introduce și în arta noastră populară”. La rândul-i, printr-o adresă datată 1 decembrie 1937, parafată cu rezoluția „Să aprobă” și semnătura sa olografă, Regina Maria își reafirmă acordul său absolut față de „decizia ce am luat, ca opera înființată de Majestatea Sa Regina Elisabeta, <<Țesătoarea>>, să aibă asigurat viitorul ei și să fuzioneze cu Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, trecând acestei Societăți patrimoniul de astăzi al Societății <<Țesătoarea>>, avere mobilă și imobilă, având Societatea Ortodoxă a îndeplini scopul ce stă la temelia acestei opere de răspândire a artei isvoadelor”. În final, mulțumind Comitetului dirigent al Societății „Țesătoarea” pentru munca depusă, adresează urarea „ca atelierul Societății <<Țesătoarea>>, sub noua direcție, să continue mai departe opera începută”²³. Este ultima consemnare și confirmare a relațiilor Reginei Maria cu Societatea „Țesătoarea” și activitatea ei. Agravarea bolii de care suferea și apoi moartea survenită la 18 iulie 1938, nu i-au mai îngăduit să ocrotească și sprijine activitatea acestei societăți, ca și a tuturor celorlalte aflate sub oblăduirea sa.

²¹ *Ibidem*, f. 5; 7.

²² *Ibidem*, f. 9.

²³ *Ibidem*, dosar 439 (nenumrotat).